

När civil olydnads-ideologi hämmar motståndet

Jonas Lundström

2021-01-25

Som aktivist har jag formats djupt av civil olydnads-traditionen. Under ett drygt decennium har jag deltagit i en stor mängd civil olydnads-aktioner, bland annat mot deportationer, vapenfabriker, djurindustrin och klimatförändringarna, och åtalats vid en rad tillfällen. Den senaste gången jag kallades till rättegång var den 13/1, då åtalad tillsammans med åtta andra kamrater ur Slakteriinspektionen. Jag är glad och stolt över de flesta av dessa aktioner och tänker med värme på alla fina medaktivister och de mentorer som gett så viktigt inspiration och vägledning. Dock. Att jag genom åren propagerat för och försökt locka in människor i civil olydnads-aktioner är något jag idag har blandade känslor inför. Allt oftare och alltmer har jag känt mig obekvämt med den praxis och teoribildning som är huvudfåran i dessa kretsar.

“Civil olydnad” definieras, som alla begrepp, i praktiken med en hel del variation. Jag tänker på politiskt motiverade brott mot lagar eller regler som sker icke-våldligt och öppet – det vill säga offentligt, utan att ljuga eller dölja sin identitet. Att bryta mot lagen har jag inga principiella problem med. (Det har faktiskt ingen annan heller vid närmare granskning, det är bara retorik från legalisternas sida.) Däremot öppenheten och ickevåldet.

Civil olydnad förstås nämligen ofta som en villighet att “ta ansvar”. De bestraffningar och det våld vi utsätts för på grund av vår aktivism ses som ett nödvändigt ont, ett hedervärt offer, ibland även som ett eftersträvansvärt martyrskap. Det ska inte undvikas utan accepteras och användas. Ett aktivt eller principiellt motstånd mot repression och straff betraktas som någonstans mellan problematiskt och förkastligt. Att staten och lagen bygger på en massiv våldsapparat som är sexistisk, rasistisk och klassbevarande tonas ned eller osynliggörs. Istället ligger fokus på att aktivister ska vara föredömliga och att inta ett upphöjt lugn när de möter våldet i form av hot och misshandel, polisangrepp, eller rättsliga hot och straff. Konfrontation, eskalering av konflikter, polarisering och fientlighet framställs ofta som principiellt dåligt, snäll ska en vara. Det förutsätts inte sällan att en aktivt ska samarbeta med angripare genom att babbla med polisen och meningsmotståndare, bjuda på kakor, alltid vara glad och trevlig, och göra bestraffningsproceduren så smidig som möjligt. Ett återkommande fenomen är aktivister som vill gå ut offentligt och ta avstånd i pressen från kamrater som anses ha brutit mot ickevåldsprinciper, för att värna sin egen plattform.

Det här gör också att definitionen av våld blir tudelad. Att bevåpnade och våldssamma människor (oftast män) kräver underdånighet, hotar med straff, släpar bort någon eller låser in någon i en kal cell (eller värre) uppfattas sällan som våld – om de bär uniform och gör det i statens tjänst. En aktivist, däremot, som maskerar sig för att skydda sig själv och kamrater, eller som ibland höjer rösten, är ovänlig eller påstridig, ses inte som fredlig. Så även om ingen hotas med våld eller kommer till fysisk skada. Inte sällan framställs det som våld att förstöra något som enligt lagen är någon annans egendom, t.ex. att krossa en ruta eller bryta upp ett lås eller avrusta dödsredskap. Men det är inte våld att tvingas betala tiotusentals kronor i böter för

att ha agerat i solidaritet med utsatta medvarelser. Synen på våld blir helt enkelt väldigt lik den förljugna, självförhärligande ideologi som staten använder för att dölja det förtryck och våld som samhället generar.

Utöver det här finns inom civil olydnad en stark tilltro till att förändring ska ske genom att idéer förs fram, och tas emot av individer som sen ska bättra sig och förändra samhället. Civil olydnad tenderar därmed att reduceras till en förstärkt form av lobbying med en liberal syn på samhällsförändring, och/eller ett moralistiskt predikande som påminner väldigt mycket om religiösa väckelserörelser.

Sammantaget främjar det här en aktivistkultur som blir naiv inför såväl partipolitiken, det ekonomiska systemet och ordningsmakten, och som får en svag intern solidaritet och en idealistisk och moralistisk förståelse av samhällsförändring. Detta förvärrar risker och skapar onödigt lidande för aktivister och underminerar en välbehövlig mångfald av taktiker, så väl som en långsiktigt hållbar aktivism, menar jag.

Nu är det här inget argument för att civil olydnads-förespråkare borde ta upp vapen och starta underjordiska stadsgerillor, eller för någon grabbig slagordsmilitans, och ännu mindre är det ett slag för att "ge upp aktivismen" och falla in i ledet. Jag tror även framöver att mycket av det organiserade motståndet kommer ske öppet och ickevåldsligt, och har alls inget att invända mot det. Men det är skillnad på att använda civil olydnad som en taktik i en viss situation eller som ideologi. Som ideologi passar civil olydnad bäst för de grupper och aktivister som inte vill ha någon speciellt radikal samhällsförändring. Civil olydnad kan användas för att radikaliseras och trappa upp kamp, men kraven på att allt samhällsförändrande arbete ska ske öppet och fredligt fungerar också som ett bekvämt sätt för makten att kontrollera, tämja och lagföra oss.

Motstånd tar många former, och alla former har sina problem och möjligheter i de sammanhang de används. Och även den mest konstruktiva direkta aktionen har problematiska aspekter. Det finns tyvärr ingen fläckfri aktivism under ett förtryckande system. Ändå måste vi agera, om vi vill vara något annat än lydiga medlöpare i dödsmaskineriets tjänst. För om det är något som främjar våld är det att fortsätta som nu tills allt liv är utplånat.

Anarchist Archive

anarchist-archive.org · anarchist-archive@riseup.net